

تورک یوردی

تورک ادبیاقلری مرکزی هیئتی طرفندن نشر اولغور.

جلد ۱

شباط ۱۳۴۱

نومرو ۵

مارقو بولونك ايلك سياحتی

دردیخی ساییدن دوام

پکین جوارنده بولونان هلاکو خان، بخارا ایمپراطوری قوبیلای خان تزدیه خصوصی مأمورلر کوندرمشدی. وندیکیلر بونی خبر آنجه بوذوات تزدیه سوقولمق فرصتی تخرییه قویولدی و موفقده اولدیلر. حتی، دیپلوماتلقلری، عرقلرینه مخصوص اینجه لکلری سایه سنده بولونك قلبنی بيله تسخیر ایتدیلر؛ سفیرلر، بولو برادرلری برابرلنده کوتورمکه راضی اولدیلر.

نهایت بوتون ایشلرینی تسویه ایتدکدن سوکره بخارادن حرکت ایدن مأمورلره برابر بوایکی برادرده یوله قویولدی. کاه شماله وکاه شمال شرقیه متوجه اولان بواوزون سیاحت تام برسنه سورمشدر. مارقو، بویول حقهده بزه فضا بر معلومات ویرمیور. یالکیز بو بویوک سیاحته عائد، قولونهل یول Yulo طرفندن نشر ایدیلن کتابک خریطه سندن سیاحتک شرق استقامتده اولدینی آکلاشیلیور. بو یول Otrar اوتراردن و Illi ایلی وادیسندن کچهرک (تیه شان) داعلریک شمال قوللرینی تعقیب ایدیور، سوکره داعلر آراسنده دازلان، شرق وغریبه کنیشله یین بر بوغازی مرور ایده رک ساچو Satchou شهرینه (چینه) منتهی اولیوردی. مع مافیه خریطه ده کورولن بو یول، شرق و شمال استقامته توافقی ایتیور. فقط کیچی اولان وندیکیلرک مرحالده یوقارده عرض ایدیلن شرق و شمال شرقی استقامت لرینی تعقیب ایتدکلری قویاً ظن ایدیه بیلیر. اساساً یولک اوترار، اهدرا استقامتی اولدینی دوشونمک بيله بوطنی تأیید ایدر.

چونکه بوراسی شرقدن وغریبدن کلن کلروانلرک اک مهم تلاق نقطه سیدر. حتی بخارا سلطانی محمد خان مغولستاندن کلن تاجرلری بوراده قتل ایتدیرمک ایشلرینی یغما ایتدیرمش و جنکیز خانک مدھش بر مقابله سنی کورمشدی.

(سیردرېا) یی کچد کدن صو کره ، طیمیتله Jean de plan Carpin (ژان وېلان قارپن) ک مرور ایتدیکی یولی تعقیب ایتدیله . بویول Ala-tou ۱' آلاتودن صو کره talaa تالاس و tehou (چو) وادیلرینی قطع ایدر و (ایل) وادیسندن شېلراً شمال شرقیه توجه ایدرک (آلاکول - قویدو) یی کریده براقیر، نهایت رخون نهرینک سول ساحلنده بولونان (قره قروم) . منتهی اولور . بوراسی غوللرک ایلک پایتختی ایدی وشېه سز (قوبیلای) خان بومناطقه حاکمدی .

(سیردرېا) دَن صو کره موغول مأمور مخصوصلری بوللرده هیچ برصیقتیه روض قالمادن سیاحتلرنده دوام ایتدیله . بونلر هر درلو اسباب استراحتلرینی ، دارینی ، حق (قیز) لرینی بیله مکملأ تأمین ایدیورلردی . چونکه بویولک اسب تقاطنده قره غوللر ، منزللر موجوددی . الیوم روسلر طرفندن (پکین) (اورغا) آراسنده تأسیس ایدیلن پوسته یوللرینک بورالردن کچمه سی ده بو کری تأیید ایدر .

سیاحتک برسنه سورمسی کوستریورکه موغول مأمور مخصوصلری حرکتلرنده یج سرعت کوسترمهش ، یک آغیر حرکت ایتشلردر . بونک ، اورالرده حکم رمسی طبیعی اولان شدائد اقلیمیه دن نشأت ایتدیکی قولایجه استدلال ایدیله بیلیر . وندیکیلر (خان) . تقدیم ایدلرکلی زمان یک ایی برحسن قبول کوردیلر . ن ، ایلک کوردیکی بوغریب مسافرلری آردی آراسی کیسله یین سؤالره بوغدی . لره ، غرب ایمپراطورلرینی ، اصول اداره لرینی ، طرز عدالت و محاربه لرینی رارق ویریلن مفصل ایضاحاتی کمال دقتله دیکله دی . کذالک پرنسلرک بارونلرک نعت وموقع اجتماعیلرینی عریض وعمیق صوروب او کرمکی ده اونوتمادی .

بویکی قاردهش ویردکلردی شایان دقت معلومات وبالخاصه یک ایی تکلم کلری تاتارجه سایه سنده خانک اوزرنده یک مهم برتأثیر براقیدیلر . خان ، پایا بالق اداره سیله ده یک علاقه دار کوردونه رک ، کلیسالر وپاپانک تابعلری ، فرانکلرک لاق وعاداتی حقتده یک جوق معلومات ایدیندی . خلاصه بولو برادرلر « بوتون بققی اولانجه تفصیلاتیله وحکیم انسانلره مخصوص روضوحله » آکلاتمه موفق بیلر .

وندیکیلر بوتماس نتیجه سنده خانك توجه واعتمادینی قازاندقلرینی آکلای
 مملکتلرینه عودت ایتک خصوصنده کی آرزولرینی وتصادف ایدم جکلری موانع
 ومشکلاتی عرض ایدم رک لازم کلن معاونتک دریغ ایدلمه منی رجا ایتدیلر.
 خان، بورجایی درحال قبول ایدم رک هر درلو معاونتی اسیرکه مه به جکئی تأمین
 ایتدی وپایه خطاباً بر مکتوب یازارق بونلره تودیع ایتدی. بومکتوبده :
 «شیطان ایجادى اولان صنمه طایمقله مألوف بتیرستلرله مجادله ایتک، هر
 دورلو مناقشه وتلقینات دینه ده بولمق اوزره یدی صنعته واقف مقتدر یوز پاپسک
 اعزامیله برابر خریستیان قانوننک بیلدیرلمنى رجا، ایدیوردی.

خان، عینی زمانده قدسده، ابن اللهک تره سنده یانان قنديل یاغندن بر مقدار
 کتیرمه لرینی وندیکلی برادرلره صیقی صیقی تنیه ایتکی ده اونوتما دی.

پولو برادرلر لوازم سفریه لرینی اکالدن وکجه جکلری یرلرده مظهر معاونت
 اولملری ایچین خانك ویردیکی بویورلای بی آلدقن صوکره محافظلریله برابر حرکت
 ایتدیلر. فقط محافظلر آرزومان صوکره یولده خسته لندقلرندن اونلری ترک ایله
 یوللرینه دوامه مجبور قالدیلر. یوم حرکتلرندن تام اوچ سنه صوکره کلیکیه
 مواصلت ایتشلردی. وندیکیلر، کلیکیاده برقونسولوسلری بولوندیغنی، اورده
 وندیک کیلرینی ووطندا شلرینی بولاجقلرینی بیلدکلری ایچین بو طریق اختیار ایتدیلر.
 لکن هانکی طریق تعقیب ایدم رک بورایه کلدیار؟ مارقوپولو بو خصوصنده

هیچ برشی سویله میور. یالکمز بیلدیکمز برشی وارسه اوده شودر: پولو برادرلر
 خانك توصیه سی سایه سنده هر نریده واسل اولدیلر سه فوق الماده مظهر معاونت
 اولدیلر، بناءً علیه منفعتلرینه اك موافق کلن یولی تعقیده تمامیه سربست ایدیلر.
 ذاتاً عودتلرینک اوچ سنه سورمه سنده کی سبب ده آنجق بوایدی. مع مافیه مارقوپولو
 باقیلیر سه، بونلرده، شدائد اقلیمیه دولاییدیه بویوک مشکلاته معروض قالمشردی.
 قورطنلر، طفیائلر اونلری اوزون زمان یوللرندن آلیقویمشدی. فقط اونلری
 توقیف ایدن بوکبی موانع طبیعیه دن زیاده صرف اونارک سجیه لری، تجاری دوشونجه لریدی.
 اللرنده کی توصیه سایه سنده نائل اولدقلری قولایاق ومعاونندن استفاده ایتکی

الته اھمال ايدە منزلردى . تجارت عالمك بو آچىق كوز قورتلرى ھەكچەكلرى شەھردە مجوھرات آلىش وېرىشە كرمى وېردەكلرى كېي اورانك معروف تجارتلرلە طائىشمق وپازار يرلرېنى ، اورادن چىقان امتعه نوعى اوكرە نوب فرصتى غائب ايتدىلر . نە كېم شرقى چىندن كېركن آلدقلىرى اېپكىلىرى وانواع قوقولرى بورالردە مبادله ايتدىلر وياصايتدىلر . ايشە صرف بووسىلە ايلە اونلرك التزام ايتەكلرى طريق سياحتى سھولتە كشف واستدلال ايدە بىلرر :

شرقى چىندن حركت ايدن پولو برادرلر ، ھىچ شېھ يوق كە ، اېپك و (راوندك) مېڭولا بولوندىغى (تاتقو tangout و Sa-chou ساچو ، لوب نور) طريقى تعقياً (پامير) يايلاستى اشدىلر . و (ياقوت) لرلە مشھور اولان بدخشانە كلدىلر . بىعدە ھندستان ، عجم و تور كستاندن كلن كاروان يوللرېنك تلاقىكەھى اولان (بلخ) شېرىنە اوغرايدىلر . على العجلە سياحت ايتەكلرى اېچون بو مناطقك اك بللى باشلى تجارتى شېرلرى اولان سمرقند و بخارا بىدە اوغرايدىلرېنى قبول ايتەك لازم كلر . اولجە بخارادە كونلرجه قالدقوندىن شېھ يوق كە برچوق طائىدقلىرى واردى .

بورادن كېن بويوك كاروان يولى Tchar djoui چارجوئى (مرو) و (مشھد) دن سوكرە (نېشاپور) طريقە عجمستانك شمال غربىسندە پك مھم بر تجارت مركزى اولان (تېرىز) ە وارىر .

بويول اوزرىندە (ياقوت ، تورقواز) كېي قىمتلى طاشارك منبى اولان بدخشان خوراسان ، فرغانە ، كذالك چوق مھم بر آلىم صائىم مركزى اولان سمرقند واردى . او دوردە تېرىزدە قىمتلى طاش آلىم صائىمى پك فعال بر درجەدە ايدى . حتى بوسىبلە جنوزلر ، وندىكلىار بورالرە قادار يايلامشلردى .

سىلانك ياقوتلرى ، ھندك الماسلرى ، بصرە كورفزىنك ويا عجم دكزىنك ئىچىلرى ھې بورادە آلىنوب صائىلېردى . ابن بطوطە ، تېرىز بازارلرىندە ، كوزل كىنش ، لوند انداملى اسىرلرەدە آلىنوب صائىلدىغى يازىيور . تېرىزدن حركت بدن كاروانلر ، فرات وادىسىنى تعقياً دوس دوغرى كلىكبادە بولونان (لاجاس) بانە اينلردى . وندىكلى برادرلر بورايە ، آنجق ۱۲۶۹ سەسندە يعنى استانبولى

ترك ايتدكلرى زماندن آشاغى يوقارى اون سه سوكره واصل اولديلر. معلوم اولديغى اوزره ، پولو برادرلر خان طرفندن پاپايه خطاباً يازلش برمكتوبى حلوى ايديلر . حالبوكه (لاجاس) دن حركت ايدوب عكايه مواصلت ايتدكلرى زمان پاپانك وفات ايتمش اولديغنى كمال تاثرله او كرنديلر . بالطبع پاپالق فوق العاده مرخص مراجعت مجبوريتنده قالديلر . مکتوبى تقديم ايتدكدن سوكره ماجرا لرينه عريض و عميق آكلاتديلر . مرخص بو ايضاحاتى سكونتله ديكلهدكدن سوكره (خان) و ويريله جك جواب ايچون برآز صبر ايتملىرى پاپانك انتخابى بكله مەلرني توصيه ايتدى . بونلر مرخصك توصيه سه كوره حركته قرار و يرديلر . نيقو پولو مملكتته واصل اولديغى زمان ، قاري سنك وفات ايتديكنى (مارقو) اسمنده برارلك چوجوق براقديغنى ده او كرندى . مارقو ، ايجه بويومش اون بش ياشنه باصمىدى . ونديكده ايكي سه قدار بكله ديلر . بومدت ظرفنده پاپانك وفاتندن سكره حصوله كمش اولان انتظامسزلىق نه دوزله بيهدى ونه ده يكي پاپا انتخاب ايدلدى . پولو برادرلر ده افضله بكله مەنك لزومسز اولديغنى دوشونهرك تكرار خانك ترديه حركتى قرارلاشد يرديلر . بو دفعه يانلرينه كنج مارقويى ده آلارق دوغرى عكايه وپاپالق مرخصى ايله ده كوروشوب استحصال مساعده ايتدكدن سوكره (قدس) . حركت ايتديلر . قدسده حضرت عيسى نك تره سى اوزرنده يانان مقدس قنديل ياغندن بر مقدار تدارك ايدەرك تكرار عكايه عودت ايتديلر . پاپالق مرخصيه يكيدين كوروشهرك حركت اوزره اولدقلىرى وامرلرينى تبليغ ايتمه كلكلرلى سويله ديلر . مرخص ، وضعيتى ، انتظامسزلىقى اشارت ايدەرك ؛ شيمديلك بر جواب قطعى ويرمه امكان اولماديغنى پاپا انتخاب ايدلدكدن سوكره كنديسى ده بالقان بو خصوصده چاليشاجغنى وعد ايتدكدن سوكره (خان) و ويرلك اوزره برده مکتوب توديع ايتدى .

پولو برادرلر (لاجاس) و واردقلىرى زمان نهايت پاپانك انتخاب ايدلديكنى او كرنديلر .

يكي پاپا ، (سن ژان دارق) ده ايكي دفعه شرف زيارتلىله مشرف اولدقلىرى

ذات ايدى . او ائنادە يېڭى پاپا اونجى غرە غواردن حرەكەت ايتەمەلرینی مبین
 برأمر کلیور ، کوچوک ارمنستان قرالک معاونتیلە رسمی بر (غالەری) یە را کب
 اولەرق تکرار عکایە عودت ایدیورلر . بودفعە یېڭى پاپا، پولوبرادرلری غایت بشوش
 بر صورتدە قبول وتقديس ایدیور . (خان) ک طلب ایتدیکی یوزکشی یی تدارک
 تدارک ایتەنک محال اولدیغی سوبیلە یەرك آنجق کندیلرینە (نیقولا دو ویسانس
 Nicolas de Vicence ایله کیوم دە تیریپولی Guillaume de Tripoli کی مملکتک
 ک منور ایکی پاپاسنی ترفیق ایدیور . کذلک آیروجه هدیه اولق و (خان) .
 ویرلمک اوزرە قریستالدن نفیس وازولر ویریورکە ، بونلر قرون وسطانک اک
 مکمل صنعت نمونە لرندن بری دینسە خطا ایدلمش اولماز .

پولو برادرلر ، ایکی راهبەلە برابر ، تبریزە کیدن کاروان یولنک مبدائی اولان
 (لاجاس) . واصل اولدقلری زمان اوجواری قان و آتش ایچندە بولدیلر .
 ملوک سلطانی عربلردن طویلادیغی براردو ایله آنسزین کوچوک ارمنستان اوزرینە
 هجوم ایتمشدی . راهبەر بو حالدن فوق العادە قورقارق سیاحتە دوامدن
 راز بکدی و کیری یە عودتی ترجیح ایتدیلر . بو دهشتلی حادثەنک قهرمانی
 ولان ملوک سلطانی وقتیلە وندیکیلر طرفندن (شام) دە برأمیرە ساتیلمش براسیر
 یدی ؛ حادثات و طالەک یاردیمبلە بواقبالە نائل اولمشدی . فرانق وقعە نویسارندن
 ریسى مومی الیهی صنعت حربە وقوفی اعتباریلە (ژول سەزار) . و ظلم و ملعنقی
 اعتباریلە دە (نەرون) . تشبیہ ایتمشدر . طرابلسی ضبط ایتدکدن سوکرە بوساطان
 (بوہە موند) . Bohémond یازدیغی بر مکتوبدە (درد قادینی بر دینسارە
 ساتیورز) دیمکدن صیقیلما مشدی .

مع مافیە بو حرب ، اوچ وندیکللی یولندن چویرمە مشدی . هان هان کلدکلری
 ولی تعقیباً حرەكەت ایتدیلر . آسایشک فقدانى حسیبلە فرات طریقەلە مەزو پوتامیا
 بغدادە کیتەمکە جسارت ایدە میەرك داها شمالە توجهلە بویوک ارمنستانی قطع
 ایتدکدن سوکرە دجلە وادیسنە اینمکە مجبور اولدیلر . بویول یئە صنعتلری اقتضاسی
 راز اعوجاجلی ایدی . زیرا بویوک خانک و سرایک خوشنە کیدە جک امتعە و مجوهرات

تدارکی مقصدیله ، ارزنجان ، موصل - بغداد جاده سنی تعقیب ایتدیله . قرات نهری اوزرنده بولونان ارزنجان دنیانک اک کوزل قاشلارینی یقشدیریور . موصل ایسه آلتون ایشلمه لی ایپکلیریله ، انواع بهارات و اینجیلریله کسب شهرت ایتش بولونیوردی . کذاک بغدادده کندینه خاص معمولاتیله هنددن کلن قیمتی طاشلریله پارلاق بر موقع تجاری یه مالک بولونیوردی .

بوندن باشقه اینجی صیدیله مشهور اولان (هرمن) بوغازینه کیدن نهر یولی یینه بغداددن کچیوردی . پولو برادرلرک بغداددن صوکره (تورقواز) دیلن طاشک منبئی اولان (کرمان) اوزرینه توجه ایتدکلری مارقونک کتایندن صراحة استدلال ایدلمکده در . چونکه کرک بو طاشدن و کرکسه اولجه بحث ایدیلن ایپکی معمولاتدن اوزون اوزادی یه بحث ایتمکده در . ذاتاً انسانک اک فضله علاقه دار اولدینی شیدن اوزون اوزادی یه بحث ایتسی طبیعی دکلیدر ؟

(خان) ک مملکتنه دوغرو کیدر کن تجارت یایمقدن بر درلو واز کچمین وندیکلیر ، بهاده آغیر ، یوکرده خفیف اولانلرینی آریور . وبالخاصه قابل ستر واختفا اولمالرینی نظردن دور طوتمیورلردی . (تورقواز) طاشی آلم صاتیله معروف اولان (مشهد) دهه اوغراقدن صوکره آرتق دوغویه توجه ایدمکده اسکی کچدکلری یولی تعقیبه باشلیورلر . بلخ و بدخشان شهرلرینی کیریده براققدن صوکره پامیر یا یلالرینه طیرمانیور ، (ختن - لوب نور) استقامتنی براقایه رق اک نهایت ساچو Satchou یه واصل اولیورلر .

بویوک خان ، او موسمه (قارا قوروم) یولی اوزرنده حدوده جوار بولنان Kaminfou (قامه نفو) ده اوطوردقلرندن وندیکلیرده دوس دوغرو اورایه حرکته خانک حضورینه چیقیورلردی . خان بونلری فوق العاده التفاتله غرق ایدیور . حتی آری آری صحت و عافیتلرینی صوریور ، قورناز وندیکلیرده : « بویوک خان صحت و عافیتده کورمکه فوق العاده بختیار اولدقلرینی ، سویلیورلردی ..

خان ، بر آراق کنج مارقوینی ده صورمای اونوتمیور ، اوزمان نیقولا :

« قولكزك مخدومى ، مارقو كوله لرى ، ديهه تقديم ايديوردى ..
 ايسته بوتقديم دن صوكره خانك ابراز ايتديكى التفات كون كچدكجه مارقونك
 قازاندينى توجه واعتباردر كه پدر وعموجه سنك مأموريت مخصوصه لرنده دوامه
 وسيله اولمش وكنديسنه ده عصرلر كچديكى حالا تازه لكنى محافظه ايدن مشهور
 سياحتنامه سنى يازديرتمشدر .

بیتدی

« كييوم بونوالو » دن **امسانه الرأى**

ازميرك ايلك قانلى آقشامى

مخسردن نمونه صانكه طبيعت ،
 افقده وورولان يوردمك باشى
 سولر پختيلاشمش ، جسدلر قات ، قات ،
 بو آقشام هر دالغه بر مزار طاشى .
 ر جهنم كجى ياندى ايچمده ،
 بوقانلى فاجعه چاتيردايه رق ،
 اللهم ، بوزهر هيچ برايچمده ؟
 صونيليرمى بويله بردولو بارداق ؟
 ييقلمش ، ياقيلمش بر ازمير وارسه ،
 سونمه ين بر ايمان وار قلمزده ،
 بو آتشلر بوتون جهانى صارسه ،
 وطن ياراتيرز يكيدين بزده .

۲۸ - كانون اول - ۳۴۰

آنقره : اسماعيل صفا